

Nesprávne používanie citácii z Koránu

Knihy, kázne, články, právne stanoviská a názory, diskusie a pod. to všetko sú zdroje, z ktorých čerpáme naše poznatky. Niektoré sú v písanej forme, iné zasa v obrazovo zvukovej forme. Každý takýto zdroj má svoju cenu a váhu, niektoré menej, iné zasa viac. Každý autor, vedec, diskutujúci a pod. svojím prejavom niečo konkrétne sleduje, sleduje určitý cieľ, ktorý chce dosiahnuť tým, čo píše, hovorí alebo inak vyjadruje.

Jav, ktorý mnohí poznajú, pretože sa s ním určite stretli, a ne jeden sa aj nad ním zamyslel, je používanie citácii vytrhnutých z kontextu. To sa prejavuje najmä vtedy, keď autor (knihy, článku, stanoviska a pod.) použije na podporu svojho stanoviska citáciu zo zdroja, ktorý s jeho témou vôbec nesúvisí.

Nie je mojím zámerom sa venovať všetkým prejavom, ale len tým s náboženskou tematikou súvisiacou s islamským náboženstvom.

Tento jav možno jednoducho označiť aj ako určitú formu zneužitia zdroja, z ktorého sa čerpá. S týmto javom sa častokrát stretávame aj pri citácii znamení Koránu (verše Koránu budem ďalej označovať ako znamenia, tak ako ich Korán označuje). Väčšina znamení Koránu je tematicky viazaná na určitú tému alebo myšlienku, preto ak nimi chce niekto argumentovať pri určitej téme, musí byť táto téma zhodná s témou týchto znamení v Koráne. Témou nemyslím len samotný význam znamení, ale aj situáciu s ktorou sú spojené a pozadie, v súvislosti s ktorým boli zoslané. Iné je to len pri znameniach, ktoré sú samostatné a nenadväzujú na určitú ucelenú tému.

Ako príklad si môžeme uviesť jednu skupinu veľmi známych znamení, na ktoré sa nielen učitelia, ale aj verejnosť rada vždy odvolávajú. Odvolávajú sa na ne, keď sa dostávajú na prah témy, ktorej chcú dodať určitú autoritu a vážnosť, ale nevedia ako. Je to skupina znamení, ktorá prikazuje muslimom, aby poslúchali Boha a posla (Muhammada). Sú to napríklad znamenia Koránu 3:32, 4:59 a iné. Niet pochyb o tom, že tieto znamenia, všetky bez výnimky, boli zoslané muslimom v čase, keď sa zosiela Korán a boli im adresované ohľadom konkrétnych záležitostí. Povinnosť dodržiavať Korán a to, čo je v ňom zoslané vyplýva už zo samotného faktu jeho zoslania, nie len z konkrétnych znamení obsiahnutých v ňom. Uvedené znamenia neboli zoslané, aby ich použil určitý učenec alebo kazateľ alebo diskutujúci na akúkoľvek tému, ktorá sa mu hodí.

Znamenie 4:59 sa v tomto smere najviac cituje na všetko na čo si môžeme spomenúť. Znamenie znie: „Vy, ktorí ste uverili, poslúchajte Boha a poslúchajte posla a tých z vás, ktorým náleží rozhodovanie o veciach. A ak by ste sa o niečom začali hádať, tak sa s tým obráťte na Boha a na posla, ak veríte v Boha a v Deň posledný. V tom spočíva dobro a vedie to k lepšiemu výkladu.“

Vo výkladoch Koránu sa uvádza udalosť, počas ktorej bolo toto znamenie zoslané. Na znamení si môžeme všimnúť predovšetkým, že hovorí o čase, keď posol a prorok Muhammad žil v tomto živote pozemskom. Odkazuje na to, že muslimovia majú poslúchať Boha v tom, čo im zosiela, majú poslúchať posla v tom, čo im prikazuje a tých, ktorým náleží rozhodovať o veciach. Znamenie ale nekončí a pokračuje a ukladá muslimom, ak by sa o niečom hádali, tak nech sa obrátia na Boha a na posla s tým, aby rozhodli. Znamenie jednoznačne hovorí o tom, aby muslimovia poslúchli to, čo im prikazuje posol v ich záležitostiach a ako rozhodol o spore s ktorým sa naňho obrátili.

Z dikcie samotného znamenia je jasné, že je adresované na čas v ktorom prorok Muhammad žil. Je to príkaz pre muslimov, aby sa obrátili so sporom, ktorý medzi nimi vznikol, na posla, aby rozhodol medzi nimi. Ak by muslimovia boli na vzdialenom mieste, kde posol nie je, tak sa majú riadiť príkazmi

toho, komu náleží rozhodovať vo veci, komu to bolo zverené. Ak sa nestotožnia s rozhodnutím toho, komu to bolo zverené, majú sa obrátiť na posla, aby o tom rozhodol podľa toho, čo mu Boh zoslal, následne majú toto rozhodnutie poslúchnuť.

Ak by sme pripustili, že toto znamenie sa vzťahuje aj na čas po odchode posla Muhammada z tohto života, tak potom môže odkazovať len na 1. Korán, 2. dôveryhodné výroky proroka Muhammada, a 3. rozhodovanie tých, ktorým náleží, na základe určitého zákonného dôvodu, rozhodovanie vo veciach.

1. Korán. Ako základný zdroj islamského náboženstva, obsahuje hlavné základné zásady, ktorými sa majú ľudia riadiť. Ak na jeho znamenia niekto chce odkazovať, tak musí ísť o tému, ktorá sa týka tohto znamenia. Nesmie sa vytrhnúť určitá veta, znamenie alebo aj niekoľko znamení z určitého tematického okruhu a to použiť na odôvodnenie niečo iného, čo s tým nesúvisí. Ak by tak niekto konal, tak prekrúca slová Koránu a zneužíva ich na dosiahnutie určitého zámeru.

2. Jednoznačne dôveryhodné výroky proroka Muhammada. Tu sa musím pozastaviť nad otázkou dôveryhodnosti samotných výrokov alebo tradície po prorokovi Muhammadovi. Viackrát som v minulosti spresňoval, že ak hovoríme o dôveryhodnosti výroku, neposudzujeme obsah výroku, ale spôsob, ako sa k nám, resp. do zbierok výrokov a tradície proroka Muhammada, dostal. To znamená, že sa posudzuje dôveryhodnosť tých ľudí, ktorí výrok prerozprávali jeden po druhom, od toho, kto ho počul od proroka Muhammada, až po toho od koho ho autor zbierky počul a toto znenie do zbierky výrokov zapísal. Je známe, že na rozdiel od Koránu, boli výroky po prorokovi Muhammadovi podávané ústne viacerými po sebe nasledujúcimi generáciami, kým boli zaznamenané od 3. storočia Hižri letopočtu (Hižri letopočet sa datuje od emigrácie muslimov s prorokom Muhammadom z Mekky do Mediny) v známych zbierkach výrokov proroka Muhammada. Okrem základných zbierok, existujú aj ďalšie zbierky, menej známe, avšak aj na tie sa zvykne odkazovať pri citáciách. Rozdiel medzi zbierkami spočíva v tom, že okrem toho, že každá zbierka obsahuje iný počet výrokov a niekedy aj iné znenie samotného výroku, autor každej zbierky zvolil trochu odlišný spôsob skúmania dôveryhodnosti výrokov. Možno spozorovať, že čím novšia je zbierka, o to viac sa v nej nachádzajú výroky označené za dôveryhodné, ktoré sa v skorších zbierkach zaradili ako menej dôveryhodné, nedôveryhodné alebo sa v nich vôbec nenachádzajú. Tento jav je úplne samozrejímavý z dvoch dôvodov: a) Postupný vývoj a rozvetvenie spoločenských vzťahov a potreby ich úpravy, viedli učencov hľadať hlbšie vo výrokoch a tradícii po prorokovi Muhammadovi, aby našli odpovede na otázky svojej doby, b) väčšia opatrnosť zo strany učencov, aby sa nič z toho, čo sa pripisovalo prorokovi Muhammadovi nestratilo, aj za cenu, že by povýšili menej dôveryhodné alebo nedôveryhodné výroky na úroveň dôveryhodných. Na rozdiel od prvých autorov zbierok, ktorí uprednostnili dôveryhodnosť pred samotným zápisom výroku (sami pritom pripustili, že mohli zapísať aj také, ktoré prorok nepovedal), neskorší autori zbierok, z dôvodu potreby a opatrnosti, uprednostnili zápis výroku a jeho použitie pred úplnou autenticitou. Otázka, ktorá tu bola v minulosti a ostáva stále živá je, čo je horšie, ak prideme o určité množstvo výrokov, pretože nemôžeme doložiť ich úplnú dôveryhodnosť alebo budeme používať väčšie množstvo výrokov s rizikom, že niektoré z nich prorok nikdy nepovedal? Máme pritom jeden dôveryhodný výrok od proroka Muhammada, ktorý hovorí, že kto by klamal a povedal, že prorok niečo povedal a on (prorok) to pritom nepovedal, ten má zaručené miesto v pekle. Otázka teda ostáva, či sa táto výstraha nevzťahuje na každého, kto by použil takýto výrok aj neskôr? Či takémuto človek a každému, kto podobne konal, pomôže výhovorka, že nasledovali len to, čo ich otcovia nasledovali?

3. Rozhodovanie tých, ktorým náleží rozhodovanie vo veciach. To sa týkalo hlavne správcov administratívnych oblastí, správcov majetku a veliteľov vojsk, ktorých prorok Muhammad v rámci územnosprávneho členenia Medinského štátu, ustanovoval, či už išlo o trvalejšie ustanovenie do funkcie alebo len na konkrétne úlohy.

Čo v skutočnosti vedie ľudí, vrátane mnohých učencov, že pristupujú k používaniu citácií z Koránu k témam, ktoré s použitými citáciami nesúvisia? Prečo sa vety a významy doslova vytrhávajú zo svojho kontextu a vsúvajú sa do iného kontextu? Odpoveď na tieto otázky nie je príliš náročná, aj keď pohnútky môžu byť rôzne. Totiž, ak niekto hovorí o určitej téme, chce presvedčiť ľudí o svojej pravde, musí tomu dodať aj autenticitu a autoritu, ktorá by ľudí presvedčila, že to, čo hovorí je správne. Žiadna autorita nemôže byť pre muslima silnejšia než to, čo Boh zoslal alebo jeho prorok povedal. Preto citácie z týchto dvoch zdrojov (aj keď nemiestne) dodajú určitej myšlienke tú autoritu, ktorú na to potrebuje ten, kto ju prednáša. Osobne si myslím, bez ohľadu na úmysel toho, kto tak urobí, že je to zneužívanie citácií. Akokoľvek by mal ten, kto citáciu zneužíva dobrý úmysel, nepozná budúcnosť a nikdy nevie, kam toto jeho zneužitie citácie môže ľudí v budúcnosti doviesť. Menia sa spoločenské vzťahy, mení sa naše okolie a to, čo v minulosti slúžilo k dobrému účelu, môže v budúcnosti so zmenenou okolitou situáciou, slúžiť k zlému účelu. Otázka potom znie, či ten, kto citáciu zneužil a či ten, kto ju následne tak aj použil, nebudú mať podiel aj na škodlivom následku, ktorý sa kvôli tomu neskôr dostavil. To sa každý, kto tak konal, zrejme dozvie v súdny deň.

Som toho názoru, že nech ide o ten najlepší úmysel, aký by mohol niekto mať, nesmú sa citácie z Koránu zneužívať. Ak niekto chce niečo citovať k téme, ktorú prednáša, musí byť téma jednoznačne zhodná s citáciou, ktorú používa. Treba si uvedomiť, že za všetko sa budeme zodpovedať.

Zneužívanie citácií bolo v minulosti, existuje v súčasnosti a zrejme bude existovať aj v budúcnosti, pretože sa vždy budú objavovať ľudia (muslimovia aj nemuslimovia), ktorí budú chcieť tieto citácie zneužiť. Preto by sme si mali dávať pozor na túto skutočnosť. Ak sa nám javí, že k tomu dochádza a nemáme úmysel na to upozorniť, tak aspoň si dať pozor a pozorne pouvažovať nad myšlienkou, ktorá nám je prednesená, či je v súlade s islamom alebo nie. Ak nám použitie citácie nesedí na prednášanú tému, treba nad touto témou uvažovať nezávisle od použitej citácie, či nás argumentácia k danej téme vie presvedčiť aj bez použitej citácie, alebo nie.

Používanie citácií z Koránu pri téme, ktoré nemá s použitou citáciou nič spoločné sa javí, ako niečo neškodné, čo možno prehliadnuť. Častokrát sa ale stretávam so situáciami, keď sa tieto citácie používajú pri vážnych otázkach. Každý si musí urobiť sám záver o tom, ako sa takéto zneužívanie bude posudzovať, hlavne v súdny deň, keďže jednou zo základných zásad islamu je úprimnosť a pravdovravnosť. Môže sa stať, že sa aj muslim pomýli, keď niečo nakupuje, predáva, rieši a pod., ale v momente, keď ostatným prednáša kázeň alebo píše o náboženstve, musí si dávať veľký pozor. Pomýliť sa počas kázne, pri písaní niečoho, pri diskusii a pod. sa môže stať každému z nás (a patrí do sféry rozvoja a učenia sa), ale urobiť niečo zámerne a zneužiť niečo, ako sú významy Koránu alebo aj dôveryhodné výroky proroka, je už úplne iná záležitosť.

Dôležitosť uvedomenia si problému o ktorom som písal, podčiarkli aj niektorí známi učitelia minulosti, ktorí sa vyjadrili, že je neprípustné, aby sa používali významy Koránu, ako citácie pri témach, ktoré s pôvodnou témou významu nesúvisia.

Bratislava, dňa 14.01.2024

Abdulwahab Al-Sbenaty